

B.I.R.

5667

Pr. D. VONIGA

PRESA BISERICESCĂ

IMPORTANȚA EI ȘI _____
MIJLOACELE DE INTREȚINERE

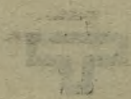
Prețul: L 25

8410

PAID BY THE
POST OFFICE

PREȘA BISERICĂȘCĂ

PROBANTĂ DE
MĂSURĂ DE BUNĂCĂRĂȚĂ

Preșă

PROBANTĂ DE MĂSURĂ DE BUNĂCĂRĂȚĂ

B.I.P.

5667

Pr. D. VONIGA

PRESA BISERICESCĂ

IMPORTANȚA EI ȘI
MIJLOACELE DE INTREȚINERE

Prețul: L

I. Reprivire și considerațiuni.

De câteori medităm asupra evenimentelor mai mari, ori a motilevor, pe cari se razămă evoluția popoarelor, totdeauna ne reamintim două teorii, dintre cari una susține, că oamenii mari produc ori făuresc avenimentele mari, iar alta, că evenimentele mari, ridică la suprafață spiritele mari.

Și una și alta e justificată în baza și în ordinea evoluției ce se desfășoară în jurul lor, pentru redesteptarea societății ori a popoarelor, în mijlocul cărora se ivesc . . . . căci, în definitiv și în consecința scopului suprem ce-l are Providența, e acelaș lucru, dacă mântuitorii se ivesc la plinirea vremii, ori că plinirea vremii ne dă mântuitori . . .

*

Pe la începutul veacului al XV-lea, un muncitor modest dintr'un atelier ascuns din **Maianta**, lucrează asiduu la înfăptuirea ideei ce-l preocupă și la un plan măret, învăluit în cutele sufletului său avântat. Cocepția e perfectă; rămâne materializarea ei, adevă vărsarea conturei imaginate, în formă reală și traducerea ei în aplicație. — Rămâna execuția.

Voința lui tare, întovărășită de un zăl perseverant, a raportat în fine învigere asupra tuturor greutăților părute și reale. Ceea ce spiritul său căutase cu atâta zăl și neastâmpăr — a aflat și — a **inventat litera mobilă**, montabilă și demontabilă; — a **inventat tiparul**.

Muncitorul modest din atelierul ascuns din **Maiant** — era **Ioan Gutenberg**.

Opera lui, în sine, nu e mare. O nimica toată; o bucățică de lemn ori de metal, cu un semn reliefat la un capăt și care mânjit cu vopsea, imprimă pe hârtie semnele sunetelor.

Cine ar fi crezut, că această invenție de nimica, aceasta descoperire simplă, aceste litere **montabile și demontabile** vor deveni vre-odată o **putere ce va revoluționa lumea?**

*

Spiritul dornic de renaștere din veacul al XVII-lea declarase războiul veacului mediu, cu scopul, că pe ruinele trecutului să creeze o lume nouă, cu noue condiții de progres și de viață.

Spiritul războinic al veacului a fost schimbat cu oel al **inițitivei, al industriei și al comerțului**; iar chimerele alchimiei și ale metafiziceii, cu știința reală și pozitivă.

Se ivesc și se devaltă încet și fără sgomot factori noi și potriviți pentru conducerea revoluției spirituale. Intre acești factori apare modest și **tiparul**, ca rezultat al preten-

țiilor crescânde și justificate ale societății. — Iar aceasta invenție, (precum și alte idei și invenții), a devenit una dintre cele mai conziderabile puteri și una dintre cele mai salutare mijloce de progres cultural și de emancipație publică. Și aceasta, pentru că lipsa ei era demult și adânc simțită, iar ființa ei a satisfăcut o trebuință generală. In era mult laudatului clasicism, poporul nu se putea îndulci de binefacerile produselor spiritului omenesc. Reproducerea acestora in scris, era prea dificilă și prea scumpă, și erau prea puțini acei fericiți cari își puteau permite lăcșul să citească, ori să-și comande copierea vr'unui manuscris. Plăcerea de a ceti și posibilitatea de a te îndulci de produsele spirituale era, — și mai rămăsese încă multă vreme — privilegiul clasei bogate ori a inaltei nobilimi, care putea să-și permită luxul de a-și procura vre-o copie mult costisitoare a manuscriselor, ori a unor cărți scrise cu cel mai greoi aparat.

Pe la sfirșitul evului mediu însă se ivește aurora altor timpuri, și revoluția spirituală e prevăzută.

*

Orizontul întunecat al vieții spătuale se limpezește. In urma aurei prevestitoare răsare și se ridică soarele libertății și al puterii spiritului creator. Revoluția spirituală indică noi direcțiuni de viață. Miile și miile dornicilor de a ceti, se sporesc din zi in zi; iar căutarea din ce in ce mai intență a produselor de tipar, a reclamat necesarminte, și in mod imperativ, multiplicarea mai ușoară, mai repede a manuscriselor, in cari erau încetușate produsele spirituale.

Diecii îndeletniciți cu copierea și cu multiplicarea manuscrisurilor, nu mai puteau răspunde îndatoririlor de a satisface spiritul dornic a cunoaște evenimentele din lume, și felul invențiilor născocite prin mănăstirile solitare, și îndreptățite a reform viața spirituală și a o îndruma spre noi direcții și spre noi orizonturi.

In aceste împrejurări se vestește omenimei invenția mântuitoare, chemată să libereze spiritul și să-i deschidă largi orizonturi de libertate și de activitate mai rodnică.

Era invenția tiparului.

Și s'a făcut ziua pentru intelectualitatea de ori-ce categorie, ce zăcea, de veacuri, in întunecul întins peste Europa întreagă.

Renașterea se resimte pretutindeni și, in raport cu creșterea produselor literare, crește, in mijlocul marelui public, și contingentul cetitorilor. Iar interesul cel mare pentru produsele tiparului a promovat dezvoltarea uimitoare a noiei invenții.

Dar cel mai principal motor al dezvoltării artei tipogra-

face a fost **desființarea sclăviei** din lumea veche, în care era ținută cea mai mare parte a omenimei. Prin aceasta desființare a temniței spiritului, s'a deschis larg teren pentru toate îndrumările spre o viață mai avântată și spre valorificarea mai cuvenită a aptitudinilor fizice și intelectuale.

Invenția lui **Gutenberg** a fost menită să **steargă jobăgia spiritului, să libereze gândirea și să reclame drepturile firești ale conștiinței.**

Idea, cugetul și principiul, reproduse de mii și de mii de ori prin tipar, își fac avântul lor și se luptă acerb cu ori-ce tentație, cu ori-ce opresiune și cu ori-ce persecuție. Și dacă aceste vor și fi sufocate într'un loc, ori în zece, vor răsări în alte zece și sute, ba vor răsări în mii și în mii de locuri și nu vor adormi până nu vor ajunge la izbânda desăvârșită, și până nu se vor ridica la glorie deplină. — Astfel ajunge spiritul în contact cu spirit și conversează, se unește și se manifestă dela o margine a lumii până la cealaltă.

Cugetătorul își scrie ideile azi; iar cuvântul scris, mâne e pus deja în circulație pe întreg întinsul împărăției intelectuale. Tiparul și-a întins stăpânirea peste întreaga lume spirituală. A creiat **unitatea spiritului, comuniunea cugetului și Oponia publică.**

II. Importanța și puterea presei.

În veacurile ce au urmat, presa și-a eluat o poziție de-a noastră de însemnătate și de importanță cea mare, ce o are în viața popoarelor, și de-a noastră de puterea ce o reprezintă în direcția îndrumării și a îndreptării societății și chiar a statelor.

Astăzi presa e considerată ca una dintre **cele mai mari puteri a le vieții publice** și una dintre cele mai cu efect arme, în luptele de ori-ce nuanță, atât pentru interesele particulare ale grupărilor, cât și pentru cele generale ale statelor. Iar aceasta însemnătate și aceasta putere a presei, a fost de mult recunoscută chiar de cele mai civilizate popoare, cari i-au și atribuit al patrulea loc între puterile, cari apără interesele și îndrumă destinele Statelor.

Astăzi presa, ca mijloc de mediațiune spirituală și de propagandă culturală, ca armă de apărare în luptele pentru interesele naționale, ca creatoare a **unității spirituale, a comuniunii cugetului și opiniei publice,** este considerată ca **cel mai puternic factor al tuturor muanțelor de luptă și de acti-**

vitare publică, și al tuturor muanțelor de inițiative, de progrese, și de izbândă.

Insămbrătatea presei s'a constatat în totdeauna și se poate constata mai ales în prezent, când în organizația sa, în efectele activității sale, pe toate terenurile și în toate manifestațiunile de viață a popoarelor, — și alătura de puterile și de factorii, cari îndrumă și hotărăsc soarta națiunilor și a tuturor așezămintelor create și susținute pentru interesele lor de viață — 'a avântat până la așa poziție superioară, încât astăzi: vorbind de alianțele și de ententele puterilor lumesti, **avem să vorbim și de alianța și de ententa presei**, — și vorbind de vizitele capilor încoronați și ale șefilor de ouverne, din Stat în Stat, **avem să vorbim și de vizitele reprezentanților presei**, ca de niște factori, cari, întocmai ca cei dintri, contribuie la **îndrumarea vieții publice și la făurirea sortii societății și a popoarelor**. — Iar primirea cu fast și cu toată atenția și politeța, cu cari sunt întâmpinați acești reprezentanți ai presei în toate țările, de către bărbații politici și ai guvernelor: la tot cazul că e cea mai eclatantă dovadă, și cea mai grăitoare mărturie despre rolul, din ce în ce mai covârșitor, și despre **importanța, din ce în ce mai apreciată, pe cari presa și-le cucerește în viața politică, culturală, socială, și economică a neamurilor.**

În vara acestui an*) am avut chiar și la noi o manifestație deosebită a presei, în formarea unor înțelegeri — și pe calea presei — a Statelor, cari formează **Mica Ententă**, pentru apărarea și susținerea intereselor lor de viață sub raportul relațiilor cu Statele vecine.

Cu acest prilej (la 15 August 1925.) Dl. Duca Ministrul nostru de Externe a spus că „**presa oglindește opinia publică și o influențează**“. De aceea acolo, unde opinia publică determină acțiunile publice, politice ori sociale, acolo „**presa influențează în mod mai hotărîtor soarta națiunilor decât însăși puterea guvernelor**“.

Nu cunoaștem mijloc de activitate spirituală cu efect mai sigur și mai decizător, și nu cunoaștem factor mai influent și cu mai multă putere asupra vieții politice, ca **presa**.

Aceasta constatare s'a făcut mai recent și în cea mai suverană reprezentanță a popoarelor, în ședințele Ligei Națiunilor întrunite la **Geneva**, în cursul lunei Septembrie a. c.)*

Rolul important al presei în viața publică și de Stat, puterea acesteia în luptele pentru interesele vitale ale popoarelor, precum și efectele ei în acțiunile de propagandă pentru binele obșteșc, au fost menționate și recunoscute de conducătorii politici ai Angliei, Franței, Belgiei și ai altor State civilizate.

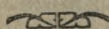
Dintre elogiile aduse presei de Liga Suverană a Națiunilor, reținem aprecierea delegatului **Henry de Jouvenel**, care a spus că „**presa este o putere permanentă, în vreme ce puterea diplomaților e schimbatoare**“. Iar **Painleve** a declarat că „**presa este marele instrument al reconcilierii popoarelor**“. — Delegatul **Wanderwede**, Ministru de externe al Belgiei a spus cele mai elocuoase cuvinte la adresa presei care: **susține și luptă pentru îmfăptuirea ideilor înaintate**; iar delegatul englez **Chilli**, în ședința plenară dela 19 Sept. 1925. a atras atenția Ligei Națiunilor asupra importanței și a rolului ce-l are presa în viața popoarelor. Ajutorul presei: e indispensabil pentru sforțările Ligei de a consolida pacea. A propus apoi o moțiune, în care arată că „**presa este cel mai bun mijloc de propagandă și de influințare asupra popoarelor în sensul unirei contra tendințelor războinice**“.

Spre a arăta rolul, importanța și puterea presei în viața de cri-ce nuanță a societății, a popoarelor și a statelor, la cele mărturisite și la aprecierile citate — nu mai putem avea nimic de adăugat.

Presa își probează înșămăntatea și importanța ei prin toate efectele ce le produce în activitatea sa publică; își afirmă și își impune puterea în ori ce **manifestație a opiniei publice și în ori ce luptă pentru interesele obștești ale țării și ale neamului**.

Atâta despre presă în general.

Urmează să revenim al problema noastră specială, la **presa noastră bisericească**; la subiectul acestui tratat.

III. Presa bisericească

Importanța ei pentru viața bisericească.

În tratatul precedent am învederat, în cele mai generale puncte înșămăntatea, importanța și puterea presei în viața publică a popoarelor, sub orice raport al intereselor ce le urmăresc și al scopurilor la cari se năzuiesc.

În cele ce urmează vom învedera aceste calități ale presei, în acel regim de viață al popoarelor, unde se **manifestă sufletul cu toate năzuințele lui spre întemeierea împărăției lui D-zeu între oameni**. Iar acest regim de viață și de manifestație sufletească — este **regimul credinței și al vieții morale**, creat și susținut de Biserica lui Christos și — se numește: **Viața Bisericească**.

Și precum în alt regim de viață publică, presa își arată și își demonstrează valoarea și importanța ei, totașa și în regimul vieții bisericești i-se atribuie însemnătatea și importanța celui mai de efect mijloc de propagandă, în activitatea și în lupta ce-o desfășoră biserica către scopurile sale **de luminare, de îndreptare și de povățuire.**

*

De problema presei bisericești e preocupată în modul cel mai intensiv și Biserica noastră.

Mai recent **Congresul Asociației Generale a Clerului ortodox roman**, ținut la 24—26 August 1925 în Cernăuț, a avut în programul său, și a pus în discuție și chestiunea **presei bisericești**. Și, convins fiind congresul de importanța și de valoarea nediscutabilă a acestui mijloc modern de învățatură, de propagandă și de activitate: prin păr. **Econ. D. Popescu-Moșoia**, a și prezentat un elaborat, care, de și n'a avut darul a inspira congresului o **atitudine mai lămurită și o determinare mai categorică** în cauză, totuși, a lăsat impresia și a trezit convingerea, că **presa bisericească este o chestiune de mare importanță pentru viața noastră bisericească și că peste aceasta nu se mai poate trece ușor**; iar de forța și de efectele ei trebuie să ne dăm bine de samă.

Împrejurarea, că noi nu avem încă o presă bisericească bine stabilită și bine organizată, la tot cazul îngreuează — dacă nu face chiar cu neputință — a înțelege și a ne face o idee clară despre importanța ei în viața Bisericească, despre puterea ce o are în propovăduirea învățăturilor și despre efectele ei în acțiunile de propagandă.

Dar despre aceasta ne putem convinge mai mult și putem lua îndem și pilduire din presa bisericelor străine, care a ajuns deja la cea mai desăvârșită dezvoltare, în toate Statele civilizate.

Dar dacă noi n'avem presa noastră bisericească bine stabilită, din care am putea învăța și din care ne-am putea convinge de adevărul menționat: avem însă în schimb atâta bărbăți, chiar dintre cei mai bine instruiți, **pentru cari presa nu însemnează nimic**. Cea bisericească e aproape nebagată în samă, dacă nu chiar desprețuită. Și cum vom aștepta apoi dela atare elemente, ca să-i aprecieze valoarea și importanța și să țină cont de puterea și de efectele ei acolo, unde se cultivă și se dezvoltă cu toată puterea?

Că presa este o putere ce se impune și care inspiră temeri și îngrijorări, nimenea nu poate nega. Iar dacă e așa, atunci nu e greu să ne închipuim zguduiri ce le poate produce, dacă va fi lăsată în mâinile și în stăpânirea dușmanilor credinței noastre și ai Bisericii lui Christos.

Dar în vreme ce noi ne alintăm în dulce nepăsare și în scumpă neînțelegere: dușmanii Bisericii, recunoscând și apreciind importanța și puterea presei pe toate tărâmurile vieții publice și ale luptelor pentru interesele lor particulare; nu numai că au acăpărat-o de cu vreme, dar o **monopolizează** chiar, în dauna tuturor aceloră, cari nu-i recunosc puterea și n'o știu aprecia după valoare.

Așa se explică apoi faptul, că în vreme-ce dușmanii Bisericii lui Christos sunt bine echipați, și pe terenul presei dispun de adevărate Dreadnughturi: noi, Biserica ortodoxă, plutim cu câteva lavine infime.

Că ce va fi soarta și sfârșitul celui mai slab în asemenea situație — nu e greu de aflat.

Victor Hugo a riscat odată prezicerea, că **presa va fi zdrobitoarea Bisericii**. — Față de această profecție pesimistă noi, adevărat că, opunem credința în profecția întemeietorului ei, că „nici porțile iadului nu o vor birui“, — dar totodată trebuie să recunoaștem, că **nici ereziile și nici sectarismul n'au fost și nu sunt atât de detestabile și de păgubitoare pentru Biserica creștină, ca presa modernă antibisericească**, — căci în vreme-ce ereticii și sectanții au despoiat și mai despoiat trunchiul Bisericii de câteva rămurele, **presa antibisericească inveninează, putrefiază rodul, viciața și sufletul credincioșilor**.

Presa e Amvonul timpului modern. Nici odată și nici un predicator, fie cât de celebru, n'a produs și nu produce atâta efect cât produce un ziarist iscusit în zilele noastre. Au fost și sunt oratori celebri, cărora le succede din vreme în vreme să atragă un auditor de câteva zeci de mii. Dar „**Universul**“ d. p. are zilnic peste 5—6 sute de mii de cetitori; iar „**Petit Parisien**“, tipărit zilnic într'un milion și jumătate exemplare, la sigur că va avea cel puțin 3—4 milioane cetitori.

Rezultă deci, că Biserica trebuie să recunoască importanța și puterea presei și s'o aprecieze după valoarea și după efectele ei. Iar a-i recunoaște acestea calități și a le aprecia, însemnează: **a-și impune sieș datoria de a și-o crea și a și-o susține la nivel, căci înzădar vom ridica școli și biserici, dacă vom neglija presa și dacă nu vom ținea samă de cuceririle ei moderne**. Noi vom vedea. **Presa e Amvonul modern al timpului**.

Presa în serviciul pastoral al preotului.

După ce am arătat importanța presei Bisericești, ca cel mai defect mijloc de învățatură și de propagandă în activitatea și în luptele, la cari suntem chemați în misiunea noastră de îndrumători ai vieții religioase și morale a poporului: în cele

următoare vom arăta în special importanța presei **în serviciul pastoral al preotului și valoarea ei, ca cel mai de efect mijloc al pastorației masselor.**

*

În parabola Mântuitorului Christos despre sămănătorul, care a ieșit să-și samene sămânța, găsim un avertisment ascuns către toți sămănătorii cuvântului, și o pilduire pe față, despre însămânțarea fără nădejde a unui agru **necultivat.**

Admoniția, „cel-ce are urechi de auzit, să audă“ — ne privește pe noi, cei trimeși a cultiva agrul vieții, a sămăna sămânța credinței și a adevărului Sft. și a face economie de mântuire sufletească. Deci să luăm aminte! . . .

Activitatea preotului și misiunea sa, de a creea și a susține în societate o împărăție morală, și de a îndruma și a conduce sufletele la mântuire — se numește **pastorație sau activitate pastorală.** — Iar succesul acestei activități condiționează — afară de capabilitatea spirituală și afară de calitățile morale ale preotului — în mare măsură și dela calitatea și puterea mijloacelor, de cari, acesta se folosește în opera sa de pastorație.

Unui dintre cele mai însemnate și mai tari mijloace de învățatură, de îndrumare, de conducere și de propagandă — fără îndoială că **este presa.** Presa este cel mai potrivit și cel mai defect mijloc al **pastorației masselor, adică a pregătirii și a cultivării agrului spre a-l face bun și potrivit a aduce roade imbelșugate.**

Iar aceasta cultivare a agrului — ni se impune azi mai imperios decât ori-când, și cu atât mai vărtos, că dușmanii Bisericii lui Christos operează cu cel mai de efect mijloc de propagandă și de cucerire — **cu presa.** Cu aceasta: **influențează, îndrumă și instrăinează de biserică** — nu pe unii singuratici — ci **masse întregi, societatea întreagă cu toate breslele ei.**

Iar lupta antagoniștilor nostri, în acest punct, e cu atât mai ușoară, tendința lor destructivă e cu atât mai avansată în sorți de izbândă, că ei nu se ocupă cu prelucrarea, cu instrăinarea și cu cucerirea singuraticilor — cum trebuie s'o facem noi preoții, eșeriind officiul pastorației pe indivizi — ci cu a masselor.

Procedura la tot cazul că este în avantajul lor, în avantajul tendinței și a scopului lor de a **invenina sufletele, de a anarchiza conștiințele și de a devasta opera vieții morale.**

Despre valoarea presei sau a lucrurilor scrise, bătrânii mărturisesc printr-un dicton de apreciere, sugestiv și mult grăitor. „Verba volant scripta manent“ — ziceau ei. Iar aceasta însemnează că, scrisului îi atribuiau mai multă valoare decât

vorbelor, de și ei nu puteau cunoaște nici scrisul și nici tiparul în așa măsură, cum noi le cunoaștem.

Arta tiparului, cu toată industria dezvoltată în urma admirabilei invenții a timerului din Maianta, cu rotativele ei minunate și cu toate speciile de artă și de mijloace multiplicative, a deschis noi orizonturi și a creat o nouă eră în regimul vieții spirituale a popoarelor, producând o adevărată revoluție în sânul tuturor organizațiilor din Societate — și în urmăre și în viața noastră Bisericească.

Pe vremuri se menținea axioma: „**a căruia e școala, a aceluia e viitorul**“. Astăzi însă acest adevăr nu mai poate domina. **Rolul de dominație al școlii l-a cucerit presa. Cel ce are presa și-o stăpânește, a aceluia e viitorul și în mâna lui e și soarta popoarelor.**

Generația de azi se nutrește și crește la simurile presei. Aceasta e pâinea ei zilnică și fără de care nu putea fi. „Fie bună ori rea, dulce ori amară, edificatoare ori distructivă, dar — o consumă. Astăzi toată lumea cetește și toată lumea se influențează de caracterul și de tendința ziarelor, a revistelor și a cărilor ce le cetește.

Astăzi presa e Amvonul timpului. E mai mult, căci nu cred să fie vre-o celebritate retorică, care să aibă atâta ascultatori câți cetitori va avea cea mai med'ocră gazetă de propagandă. **Si nu cred, că se vor împulzi undeva în jurul Amvonului bisericesc atâta dornici de a asculta o predică bună, cum se împulzese pe la chioscurile de ziare cumpărătorii — chiar și a celor mai obscene publicațiuni.** În vreme ce cele mai distinsc celebrități retorice pot număra abia câteva mii de ascultători, aproape fiecare gazetă populară și de popularizare are sute de mii de cetitori.

Și e regretabil, că în vreme-ce dușmanii Bisericii știu aprecia valoarea și puterea presei: între noi mai sunt foarte mulți, cari nu numai că n'ei nu se gândesc la acest mijloc puternic de propagandă, și nu numai că nu-l aplicează și nu-l sprijinesc după valoare și după importanță, ci d'adrepul îl ignorează ori îl desprețuesc, ca pe ori ce lucru de nimica și fără valoare.

Dovadă e sărăcia noastră de presă bisericească. Dovadă, atâtea încercări făcute cu zăl, cu jertfe și terminate cu decepții umilitoare și cu mari pierderi materiale. Dovadă, că chestiunea creerii presei bisericești — ceea ce însumă și constatarea lipsei acestei presei — a fost la ordinea zilei și în congresul dela 24 Aug. 1925 din Cernăuți cu buna intenție, de a se crea o presă bisericească ce — spre umilirea noastră în fața lumii creștinești și civilizate trebuie să mărturisim că — **n'o avem în măsură cuvenită și la nivelul, de**

unde ne-am putea compara cu presa bisericească a altor confesiuni. — In Germania reformată apar mai bine de 500 ziare și reviste catolice. Câte vor fi cele reformate in Germania? și câte vor fi cele catolice in statele catolice, — de și nu știm pozitiv, dar — nu e greu să ne închipuim.

Revenind la congresul din Cernăuț, constatăm, că nici acesta n'a putut ajunge, in chestia presei bisericești, la vre-o soluție pozitivă și favorabilă, căci iată ce zice păr. **D. Popescu Moșoia** in referatul său către congres in chestia acestei prese.

„Presa bisericească zilnică este lucru cel mai greu și cel mai gingaș, din toate punctele de vedere al programului Asociațiunei. Această presă bis. cere să se rezolve foarte multe chestiuni grele și delicate. Se cer bani foarte mulți iar riscurile începutului sunt mari. Se cere experiență redacțională, etnică, științifică, gazetărească economică și comercială, pe cari noi nu le putem avea de azi până mâne și nu le putem câștiga decât încet și treptat . . .” Și ea concluzie **păr. Moșoia** prezintă părerea că, **deocamdată nu putem face nimic pentru presa zilnică bisericească.***)

Părerea și constatările păr. D. P. Moșoia tradează o prea îngustă orientare in chestiuni de publicitate și o prea multă lipsă de spirit de inițiativă și de încredere in puterile proprii. Verba românului „dacă vei căuta, că din câte pături se face plăcinta, n'o mai mânânci“, ni se potrivește de minune și nouă, in chestia presei bisericești.

*

Dintre toate elementele succesului, nici unul nu e atât de important ca încrederea de sine; încrederea in puterile proprii, adică: **determinarea bărbătească și rezolută de a realiza ceea ce vrei să realizezi**, prin forțele tale proprii, fără concursul împrejurărilor ori a ajutorului străin. **Aceasta tărie sufletească este secretul tuturor succeselor.** „Aide toi et Dieu t'aidera“ — zice francezul. Ajutorul lăuntric, încrederea in forțele tale proprii, întăresc; iar ajutorul estern duce la neputințe — și apoi la faliment.

N'avem eperiență — zice păr. Moșoia, iar congresul i-a crezut pe cuvânt — și l'a aprobat. Ei bine, dar oare nu in pericol, in luptă cu neajunsurile se arată și crește puterea? Nevoia, adică lipsa și capabilitatea locuesc împreună — zice Pytagora. Cel-ce azi rămâne in neactivitate și in dulce nepăsare, va fi oare mai espert, mai abil și mai erudit mâne, decât cel-ce luptă azi chiar și cu cele mai mari greutăți și neajunsuri?

Arhimede zicea: dați-mi razăm — și voi mișca lumea;

iar Goethe a schimbat ipoteza în poruncă: „fă-ți rază și mișcă lumea!”

Cel-ce n'a învățat bine lecșiunea despre increderea de sine, acela cu anevoe va putea descoperi în sine elementele, prin cari poate deveni folositor și onorabil.

Dușmanii Bisericeii lui Christos nu face ca noi. Ei nu stau pe gânduri. Indată ce au recunoscut înportanța și puterea presei în luptele pentru scopurile lor de viață și pentru interesele lor particulare: indată și-au și acăpărit-o. E în mâinile și în stăpânirea lor presa, aproape a lumii întregi — și pare că nici nu va trece mult, până o vor și monopoliza în întregime.

Pe marea vieții publice ei pleacă cu Dreadnughturi, iar noi plutim cu niște lavine. Pe terenul luptelor de viață publică, sub ori ce raport de interese, — ei pleacă cu automobile și cu trenuri electrice, — noi cu niște hurube de care. Ei umblă pe căi luminate de reflectoare, iar noi orbecăm cu niște șterțe. Și nu e greu a prognoza sfârșitul, dacă nu vom grăbi să luăm și noi învățătura și îndem **din râvnă și din munca celor ce prin râvnă și prin muncă, și mai ales prin incredere de sine ne trec pe dinainte, răpind cu sine sufletele dornice de avânt și de înaintare.**

De altmintrea faptele și starea reală a lucrului sunt mai elocvente decât ori-ce mărturie cuprinsă în fraze. Noi de presă bisericească abia că putem vorbi. Suntem poate cei mai săraci dintre toate profesiunile emancipate și dintre toate popoarele civilizate. Avem câteva reviste teologice și câteva pastorale. Iei-colea dăm și de câte-o broșură de propagandă. Literatura bisericească, științifică, pastorală, omiletică etc., mai recent, adevărat că a luat un frumos avânt; dar nu e la nivelul, la care vedem că e literatura bisericească a altor confesii și a altor popoare.

Față de această stare ce dăinuște la noi, aflăm că, în Germania d. p. apar peste 500 ziare și reviste — numai catolice, de toate nuanțele științei relig. și a vieții bisericești. Dintre circa 20 milioane catolici de acolo 5,000.000 sunt abonații și sprijinitorii acestor ziare și reviste.

La noi trebuie să constatăm cu regret, că cele câteva reviste ce le avem, abia vor putea numera **toate împreună până la 10 mii sprijinitori și** — să zicem — un număr dublu de cetitori. — Explicația diferenței de raport e, că la noi nu toți cetitorii sprijinesc publicațiunile literare. Cauza multor în-succese de editare și motivul inerteției pe terenul literaturii și a presei bisericești.

La noi intelectualii laici, nu cetese presă bisericească. E lucru ce **pe ei nu-i interesează.** Dar am putea zice că avem o bună parte chiar și dintre preoți, cari nu sprijinesc și nu

cetesc nici o presă bisericească. Pe intelectualul laic nu-l interesează manifestățiunea vieții din acest regim cultural al neamului; iar preoților, dela cele mai îndepărtate periferii — căci numai aceștia pot fi vizați — ori-că nu le dă mâna, ora că îi influințează mediul care-i rustifică.

Aceste împrejurări însă nu justifică intru nimica situația, ci mai virtos o condamnă. Dacă trecutul n'a fost prielnic, aceasta nu însemnează să ne rezignăm în efectele lui. — Rămâne deci neresturnabil adevărul ridicat la convingere că: **inzădar ridicăm școli și Biserici pompoase, dacă în acelaș timp neglijăm presa, care azi a devenit Amvonul public al masselor.**

Necesitatea Presei Bisericești. Problema introducerii ei în popor.

Din cele premerse e evident, că între îndatoririle ce i-se impun preotului în activitatea sa, sub raportul educației și al pastorației, prin mijloacele ce-i stau la îndemână, este și problema presei. Căci în definitiv nu poate fi lucru indiferent pentru nici un preot cu râvnă și conștiință de răspundere misiunii sale, că abună-oară **ce fel de ziare, ce fel de reviste ori cărți cetesc credincioșii săi și cu ce fel de hrană sufletească se nutresc zi de zi**, în mijlocul preocupărilor, de cari sunt copleșiți și conduși?

Va trebui să lucreze cu toată râvna, cu toată puterea, ca să scoată din caselle și din mâinile credincioșilor săi ori-ce produs de presă, fie ziar, revistă ori broșură cu **cuprins im-pudic**, ce deșteaptă sentimente inclinate spre destrăbălare; ori ce produs de presă, cu cuprins imoral și cu tendință de a vicia morăvurile bune și a zgudui baza vieții religioase, și să introducă în locul acestor pamflete detestabile, **o lectură bună, cu efect și cu tendință moralizatoare și din care să răsară pentru credincioși lumină lină a credinței mântuitoare, a adevărilor sfinte și a moralității curate.**

Problema nu e ușoară, — precum nu e ușoară nici crearea și avansarea unei bune presei bisericești. Iar una dintre greutăți este și împrejurarea, că o presă bună, o presă ce edifică, moralizează și înalță spiritele — **chiar pentru că e bisericească și morală** — trebuie să renunțe la multe motive interne și la multe mijloace, prin cari o lectură devine escitantă, interesantă și apoi căutată cu râvnă și cetită cu nesăț.

Ca preotul păstor sufletească să-și poată îndeplini cu succes misiunea și prin răspândirea presei bune în popor, înainte de toate va trebui să cunoască situația reală, creată în acest punct, în parohia sa. Va erua, în formă convenită și potrivită, că cine, ce fel de ziare, reviste abonează și citește?

Și dacă, în baza eruărilor sale, va afla că între credincioșii săi circulă produse de presă destructive, ori bune: va purcede în consecință. Cu ori-ce prilej va combate scrisul cel rău și va lăuda pe cel bun. Va îndemna pe cetitori să se ferească de cărți rele și le va recomanda scrieri bune și moralizatoare. Ii va îndemna să-și aboneze ziare, reviste și cărți scrise în spirit religios și cu tendința morală și edificatoare.

Contra lecturilor rele va porni o adevărată cruciadă în școală, de pe Amvon, în întruniri — și în acelaș timp va propune și va introduce în parohia sa o presă ce înviorează sufletul și conzolează conștiințele.

În școală, cu prilejul catehizării, i-se oferă preotului prilej abundent și potrivit a vorbi tineretului despre folosul și despre valoarea morală a unei lecturi bune și despre desaturul unei prese anticreștinești și ispititoare.

Afară de școală, în tot locul, unde se va ajunge cu vorba la viața morală, la ispitele spre păcat, la scandaluri publice, la crime etc., preotul nu va întrelasa nici un prilej a arăta efectele rele și desastroase ale unei prese imorale.

Lectura bună și rea, apoi îndemnarea la spirijinirea celei dintâiu și combaterea celei de a doua, **poate fi, cel puțin odată în an, chiar subiectul predicii de pe Amvon al preotului.**

În acest punct am putea lua îndemn și învățatură din pildele altor confesiuni cari au organizate amune asociațiuni pentru combaterea presei rele și pentru răspândirea presei religioase. Ne referim chiar la un frumos exemplu ce-l găsim la catolicii maghiari. Acestia au în Budapesta o asociație a presei catolice (Katolikus sajtóegyesület), care desfășură cea mai întinsă activitate de propagandă prin presă, publicând tot felul de foi volante, iconițe cu texte religioase, broșuri cu învățături morale etc. și **distribuindu-le gratis copiilor din parohii.** — Ba aflăm chiar, că dintre Dumnicele de peste an, **au fixate unele pentru presă, când preoții în Biserică arată credincioșilor valoarea și însemnătatea presei, îndemnându-i la lectură bună și povățuindu-i a se feri de otrava presei antireligioasă și demoralitoare.**

Din aceste pilde de ce oare să nu învățăm și noi, și de ce oare să nu luăm și noi îndemn a forma și a organiza asociații pentru răspândirea presei religioase? Și de ce oare să nu fixăm și noi anumite zile ale presei, când preotul în Biserică de pe Amvon, învățătorul în școală, dela catedră, și toți împreună în adunări publice, să vorbim credincioșilor despre valoarea presei bune în viața creștinească și în educația poporului. Cu aceste ocazii s-ar putea face o admirabilă propagandă presei bune și edificatoare, și în acelaș timp s-ar putea combate cu efect și cu succes ori-ce presă anticreștinească și otrăvitoare de suflete.

Felurile presei bisericești,

Ori-ce acțiune și ori-ce tendință își are scopul său bine-determinat; așa și activitatea depusă ori dezvoltată prin presă. Și corespunzător scopului către care se îndreaptă ori-ce activitate pastorală, dezvoltată ori manifestată în scris, vom distinge și noi felurile presei bisericești, de cari avem să ne servim în misiunea noastră, ca de mijloace potrivite a ne înlesni și a ne proteja în activitatea noastră de educație și de propagandă și în tendința noastră de apărare, de conservare și de progres.

Sunt următoarele:

1. **Presă științifică-teologică și de viață bisericească** (Pentru preoți).
2. **Presă pastorală și de propagandă misionară** (pentru popor).
3. **Presă militantă și informativă** (pentru Biserica întreagă).
4. **Presă administrativă și informativă** (oficială), (pentru Biserica întreagă).

I. Presa științifică și de viață bisericească.

La această specie de presă bisericească aparțin ori-ce publicațiuni: reviste, broșuri ori cărți, cari tratează materii de știință teologică și de viață bisericească sub ori-ce raport și în cea mai largă accepție a cuvântului. Cari tratează ori-ce fel de probleme, studii și tratate; ori-ce fel de îndrumări și manifestări de viață spirituală, cari formează specialitatea literaturii teologice și a literaturii de drept și de viață bisericească.

6. Reviste de felul acesta avem în București: „Biserica Ort. Română“ „Noua Revistă Bisericească“, „Biserica Ortodoxă“; în Sibiu: „Revista Teologică“; în Blaj: „Cultura Creștină“; în Cernăuț: „Candella“ și altele cari ne scapă.

La număr sunt destule deocamdată; dar fiecare cu un orizont prea îngust și cu o prea slabă tendință de a armoniza sruțările spiritului emenesc din regimul credințelor și a vieții spirituale, cu concepția modernă a lumii, care se ridică ireductibil în fața tuturor doctrinelor dogmatizate.

Căci în fața științelor pozitive, ce se impun prin legile pe cari se întemeiază și cari se manifestează în condiții empirice, cari conving, — credință rămâne credință, de care foarte puțini sunt pătrunși și conduși în preocupările lor și sub țaria influințelor cari frământă și prfăc societatea.

O lărgire a orizontului de vederi și de doctrine, o lărgire a terenului de muncă, prin desvălirea regiunilor, în cari

se avântă spiritul dornic de noi cunoștințe — n'ar strica. N'ar strica adevărat o introducere și în domeniul credințelor de altă concepție. Cunoașterea lor, de și nu în toate amănunțele, dar cel puțin în esență și în cele mai stricte generalități, ar contribui foarte mult la îmbogățirea arsenalului nostru, din care ne luăm armele pentru apărarea credinței noastre atât de mult atacată și atât de mult slăbită de **influențele noilor curente, ce atrag și răpesc nu numai o bună parte din intelectuali, ci chiar și mase întregi din popor.**

Căci ori cum, dar nu se poate contesta adevărul, că apărarea e mai efectivă și mai cu succes —, lupta e cu mai multe șorți de izbândă și învingerea mai sigură, **dacă cunoaștem armamentul, dispoziția și forța de luptă a dușmanului care — ne chiamă la datorie și la jertfă.**

2. Presa pasotrală și de propagandă misionară.

Le luăm sub un titlu, dar vom face distincție, între una și alta.

Presă pasotrală, în sensul ce i-se atribuie, după forma și cuprinsul cu care se prezintă în public, și după calitatea ei literară — avem, și e într-o îmbucurătoare desvoltare. — O formează colecțiile de predici și de tot felul de cuvântări bisericești apărute în volum, apoi tot felul de cuvântări de acest gen publicate prin diferitele reviste bisericești.

S-au distins și se disting pe acest teren de activitate pasotrală și în acest gen de literatură bisericească o frumoasă pleiadă de preoți distinși, și cu zăl în propovăduirea cuvântului pentru întărirea credinței și a vieții morale. Unii și-au publicat operele lor de cuvântări bisericești, în volum, iar alții prin diferitele reviste, formând în acest chip, cu toții împreună, o frumoasă și o bogată contribuție la îmbogățirea literaturii pasotrale, pusă **în serviciul celor chemați la propovăduire.**

În acest punct și până aici e foarte bine, dar **nu e destul.** Nu e destul pentru-că această contribuție, pusă fiind **în serviciul numai al preoțimei propovăduitoare:** scopul adevărat, ce ar trebui să și-l fixeze preoțimea prin acest zăl și activitate pasotrală — nu e ajuns și poate nici nu se va ajunge știut fiind, că predicile propuse în felul acesta rămân fără viață și fără efect, deoarece **chiar acolo nu pătrund, chiar de către aceia nu sunt cetite și ascultate pentru cari s-au scris și către cari se adresează — către popor.** Literatura pasotrală de felul acesta, și activitatea preotului în felul acesta, poate fi cetită cu plăcere, poate fi utilizată cu folos și apreciată după valoarea ei din partea preoțimei, **căreia îi servește ca studiu și ca îndrumare;** dar nu e cetită

de loc și, în urmărire, nu poate fi nici apreciată de credincioșii cărora li-se adresează și le grăește (în paginile volumului), preotul autor.

Adevărat că, prin publicarea predicilor în volum, ori prin reviste, propovăduirea i-se face cea mai întinsă publicitate. Dar neajunsul este, că chiar aceia nu cetesc predicile din cărți, cărora ar fi să se propună, adevărat poporul, **massa credincioșilor pentru care sunt alcătuite.**

E doar generală preocuparea, că literatura bisericească, și în special cărțile de predici, sunt pentru preoți și nu pentru popor. Și aceasta preocupare poate nici nu e fără temei, căci de sigur, nici un autor de predici nu-și publică operele sale în volum ca să le aibă și să le cetească poporul, ci **ca să le aibă și să le cetească preoții.** Apelul pentru abonare și reclama de apreciere, de asemenea se face tot la adresa acestora. Nimenea nu-și editează ori nu-și publică predicile sale cu gândul ca să le **introducă în popor**, ci cu râvna de a le populariza ori de a le **plasa la preoțime.** Poporul de fapt, nici nu le cumpără și nici nu le cetește. Tot aceasta e soarta și a predicilor publicate în reviste bisericești, cari nu prea ajung în mâinile poporului.

În acest chip dar, activitatea postorală a preotului, și tot zădul lui de propovăduitor al cuvântului evanghelic — nu și-a ajuns scopul. Mijlocul și modul de propovăduire, în acest fel, nu corespunde scopului la care tinde propovăduitorul.

*

Din aceste motive și întemeiați pe aceste esperințe și convingeri, noi credem, că activitatea pastorală, **prin literatură**, ar fi mult mai cu scop, **dacă mijloacele și modul de propovăduire pe această cale, s'ar potrivi cu scopul, ce ar trebui să-l aibă în vedere propovăduitorul prin publicitate.**

Credem adevărat, că acest scop s'ar ajunge mai ușor prin publicațiuni întocmite și scoase **anume pentru popor**, fie aceste reviste, fie cărți ori broșuri.

Contemplăm deci presa pastorală și de propagandă misionară ast-fel:

1. Să se înființeze și să se editeze **în fiecare eparhie câte o revistă de educație religioasă și de propagandă morală**, absolut numai pentru popor, după cum avem d. p. în Arhiepiscopia Transilvană Ziarul „**Lumina Satelor**“, dar bineînțeles că, pe lângă problemele și chestiunile de interes economic, cultural și social să prepondereze cele **de credință și de viață morală** a cetitorilor!

La aceste ziare ori reviste ar conlucra întreagă preoțimea din eparhia respectivă; iar între aceste ziare și reviste,

adecă între colaboratorii lor, preoți, s'ar desvolta o concurență nobilă de zăl și de muncă!

2. Biblioteci de educație religioasă și de propagandă morală de asemenea ar trebui să se înființeze în fie care eparhie. Mai corect, câte o editură de cărți și broșuri de acest gen de literatură pastorală.

Biblioteca cu broșurile ei de propagandă înființată și editată de P. S. S. Episcopul Grigorie al Aradului, Bibl. „Cerminul Cultural“ din Covurlui, apoi reviste ca: „Ia și ceteste“ (Suceava) „Mântuitorul“ (Craiova), „Glasul Bisericii“ (Braila) „Vestea Bună“ (București), „Vestitorul“ (Falticeni) și încă câteva de felul acesta, răspund admirabil acestor nevoi și trebuinți sufletești și pot fi ca escelente modele și ca pilduri esemplare pentru toți cei chemați a contribui, prin propovăduire, la desărvârșirea economiei de mântuire a credincioșilor. Concurența laudabilă de zăl și de muncă menționată mai sus la chestia ziarelor și a revistelor, s'ar putea validă și aicea cu acelaș efect și cu acelaș succes mulțumitor.

Astfel de broșuri și reviste vor trata materii și subiecte din viața și din trecutul Bisericii noastre; din viața Sfinților și a martirilor. Tălmăcirile pe scurt a momentelor liturgice. Invățătură morale. Sfaturi Evanghelice et., toate potrivite pentru întărirea credinței, pentru atragerea credincioșilor la așezămintele sifte, pentru îndrumarea vieții lor morale și în ultima consecință pentru întărirea Bisericii și a Statului.

Un serviciu de o nebanuită valoare fac apoi misiunii de propagandă și de educație religioasă morală, **Calendarul Creștinești**, de cari ar trebui să se preocupe mult atât Biserica cât și guvernul țării. Astfel de Calendare, compuse cu pricepere și cu îngrijire, nu vor rămânea fără efect bun la masele de popor, care le caută cu zor, le cumpără bucuroși și le ceteste cu plăcere.

3. Am putea vorbi și de revistele pastorale din fiecare protopresbiterat și de cele parohiale.

Ar fi laudabil, dacă fiecare protopresbiterat și-ar avea revista sa pastorală scrisă anume pentru trebuințele sufletești ale credincioșilor din protopopiat.

Apariția acestora ar fi suficientă lunar și ar fi oglinda activității și a zălului pastoral al preoțimei din singuratele protopopiate, și totodată un laudabil stimulent de muncă, între cei ce-și cunosc datoria și-și respectează misiunea.

Revistele parohiale ar fi poate cele mai de efect și cele mai indicate mijloace de învățătură morală și de educație religioasă, prin cari preotul și-ar putea complecta activita-

tea, intru împlinirea datoriei sale de conducător și de îndrumător al poporului din parohie.

Bine-înțeles, că atâta reviste nu se pot nici redacta și nici edita în fiecare parohie din cauza lipsei de mijloace, fără de cari nu se pot înlăptui.

Chiar și din acest motiv, revistele pe protopopiate se împun cu atât mai vârtos.

Reviste de felul acesta cunoaștem câte-va în Vechiul Regat — și anume: „**Glasul Bisericeii**“, revistă parochială cu învățături creștinești pentru poporeni Bisericii Sfta Parascheva din Brăila; „**Cuvântul Parohiei**“ foae de învățături creștinești pentru parohiile Băilești, Cărnătești și Filiași; „**Cuvântul Domnului**“, revistă parochială; „**Glasul Suceavei**“ rev. pentru luminarea poporului; „**Vestea Bună**“ revistă relig. sub conducerea comitetului parochial al Bisericii Sfta-Vineri din București; „**Virtutea**“ și alte reviste de felul acesta.

Atribuim o deosebită importanță revistelor **pentru educația relig. morală a copiilor**. Cunoaștem una: „**Mântuitorul**“ revista cercului creștin al **Copiiilor din Craiova**. — Păr. Al. I. Părvulescu, face prin aceasta revistă cel mai sfânt apostolat și cea mai binecuvântată muncă în viaa lui Christos.

Preotului i-se cere cu insistința, i-se impune predicarea în Duminici, în sărbători și la ori-ce prilej. Foarte bine. Și preoții își și împlinesc cu zăl acest oficiu, și de sigur că l-ar împlini cu zăl și mai mare, dacă nu li-ar lipsi **motivul, care inspiră**. Mai lămurit: **Bisericele sunt goale**; și cine va avea oare aceeș dispoziție sufletească, și aceeaș inspirație a vorbi zidurilor, ca atunci, când poate vorbi unui public, adunat cu evlavie și cu dor de lumină la sftete slujbe?

22
În punctul acesta preoțimei nu i-se poate atribui nici o vină. Aceasta apărare, se înțelege, nu se estinde și asupra unor cazuri răslețe de **trandăvie și de inerție spirituală**, ce o putem întâmpina la câți-va preoți mai vârstnici și ramolizați. Preotul se pregătește cu zăl și cu o nobilă ambiție pentru datoria sa dela Amvon. **Dar chiar aceia nu sunt de față, și lipsesc conzecvent, anul întreg, dela sftete servitii și dela predică, cari, chiar și prin constanta lor absentă, dau dovezi, că au cea mai mare lipsă de îndemnuri bune, de învățături morale și de hrană sufletească.**

Înstrăinați de biserică și cu suflet rece pentru ori-ce manifestare de viața religioasă și spirituală, și prin indiferentismul lor păcătos, care-i reține: îngreunează foarte mult situația preotului, care **ar vrea să-i vază, să-i povățuiască și să-i atragă.**

Cum va auzi deci această turmă rătăcitoare glasul de

chemare al păstorului și cum va pătrunde învățătura evanghelică, propovăduită de preotul lor, în sufletul acestor instrăinați și indiferenți, dacă acetia, **anul întreg, nu se nici măcar apropie de acest izvor al vieții și al mângâierii creștinești?**

Intr'o atare situația și între astfel de împrejurări se ridică problema de a afla modalitatea: **cum să se apropie biserica de aceia, cari n'o cercetează și cum va căuta pe cei rătăciți, ca să-i afle, să-i îndrepte și să-i dobândească?**

Și în acest punct al problemei, presa ni-se oferă ca unul dintre cele mai potrivite și mai de efect mijloace și modalități.

Predica rostită de pe Amvon, fie cât de elocventă, are puțin resunet. **Se oprește adeseori între zidurile Bisericii și în sufletul numai a celor puțini așcultători.**

Ca predica preotului și învățăturile propovăduite de pe Amvon, să poată străbate și afară de biserică, ca să poată ajunge și la cei-ce — fie din ori-ce considerație — nu sunt de față la liturgie și la propunerea lor de pe Amvon, **preotul va trebui să facă uz de cel mai potrivit și mai de efect mijloc de comunicație spirituală — de presă.**

Revistele parohiale, ce se pot redacta și edita în parohiile mai fruntașe, ori într'un centru, pentru mai multe parohii — în număr de exemplare cât de restrâns: ar contribui în măsură foarte mare și cu un efect admirabil la îndrumarea și la povățuirea sufletească a credincioșilor, cărora nu le putem vorbi depe Amvon, gură la-gură.

În reviste de felul acesta s'ar da credincioșilor cititori, de ori-ce gen și de ori-ce etate, tot felul de povețe și învățături folositoare. S'ar da în rezumat **predicele preotului parohial, ținute în Biserică ori la alte ocazii, ridicându-se concluzia lor cu învățături morale și cu indemnuri la viață creștinească, la dragoste către biserică, la cinstirea așezămintelor sfințite și la ridicarea lor din indiferentismul, care le pregătește moartea morală etc.**

Și știut fiind că „verba volant scripta manent“, atari reviste vor fie cetite și de cei ce nu pot, ori nu vor să asculte în Biserică învățăturile și sfaturile preotului.

Alte Biserici au o presă de felul acesta, foarte dezvoltată și care contribuie foarte mult la puterea lor de a cuceri și de a stăpâni.

Noi de ce să n'avem oare, când așa de mult ne lipsește?

3. Presa militantă și informativă.

O Biserică oganizată, cu un cler organizat și cu credincioși conștii de ființa și calitatea lor etică, nu se poate lipsi nici de o presă militantă și informativă.

Biserica, cu întreaga sa organizație, are răporturi de interese vitale economice, sociale, culturale atât cu Statul, cât și cu scietatea. Iar aceste raporturi trebuie amenajate astfel, că în totdeauna, sub ori-ce fel de împrejurări și potrivit cu interesele sale, să fie favorabile scopurilor sale în conducerea și în povățuirea poporului la bunăstare și la întărire.

Dar fiind-că ori-ce instituție, în activitatea sa publică, în luptele sale pentru idealul și pentru scopurile ce le urmărește, întâmpină adeseori rezistențe dârze, obstacole grele și ispita influințelor de tot felul: trebuie să aibă o forță, o putere morală potrivită spre a-și apăra și a-și susține independența acțiunii, ca să poată urma liber calea dezvoltării și a progresului către scopurile și către idealurile sale. Iar între mijloacele, prin cari se alimentează această forță, prin cari se înlesnește și se promovează progresul, și prin cari se asigură izbânda zălului și a acțiunii: cel mai tare și cel mai de efect mijloc este — **presa**.

De aceea și Biserica, ca ori-ce fel de altă instituție morală, cu tendință și cu misiune culturală, va trebui să-și aibă și ea **presa ei militantă**, ca mijloc, fie de propagandă, fie de apărare în misiunea, ori în activitatea ei, sub ori-ce raport de interese vitale, în care, în ordinea evoluției, ar ajunge ori ar fi pusă alătura de alte așezăminte cu activitate pentru interesele și pentru scopurile lor particulare.

Aceasta presă are problema a pormova interesele de viață relig., culturale, sociale și economice ale Bisericii și ale întregii ei organizații; a le apăra de ori-ce influință, față de ori-ce tendință și de ori-ce atitudini contrare și dăunăoase.

Presă de acest fel, în biserica noastră ortodoxă o reprezintă cu demnitate aici la noi — de astădată și după cunoștințele noastre — numai trei organe clericale: „**Telegraful Român**“ din Sibiu, „**Crucea**“ din București — și la uniți, „**Unirea**“ din Blaj.

În categoria acestui gen de presă am mai putea număra și organele oficiale ale eparhiilor: din **Arad** („Biserica și Școala“), din **Caransebeș** („Foaia Diecezană“), din **Oradea** („Credința Românească“), din **Cluj** („Renașterea“), dacă și-ar lăngi programul de acțiune și asupra chestiunilor ce nu sunt cuprinse în cadrul celor spirituale. — Organe de felul

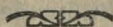

acesta, adevărat de calitatea celor menționate la locul prim, ar trebui să avem și să susținem, dacă nu în fiecare eparhie câte unul, dar cel puțin **în fiecare mitropolie**. Și dacă simțim lipsă acestor organe militante, e mărturia slăbiciunii noastre și e mărturia lipsei unei calități **de a putea înțelege și de a putea aprecia serviciile ce le fac și le pot face astfel de organe, pentru Biserică, pentru viața bisericească și pentru interesele întregii ei organizații**.

Să nădăjduim însă, că în cel mai apropiat viitor vom înțelege și vom aprecia importanța acestei preșă — și, dacă acum n'o avem în proporție suficientă, vom năzui să ni-o creem.

4. Presa oficială (administrativă).

O găsim în fiecare eparhie. Sunt foile oficiale cu notorietatea lor particulară. Prin calitatea lor informativă prezintă o mare valoare pentru viața și pentru disciplina bisericească. — **Și regretăm a constata că, față de acesta presă s-a format în public o preocupăție nejustificată relativ la valoarea ei, sub raportul aprecierii unei preze ireproșabile**. — Deci ar fi de dorit, că poată combate cu demnitate cipeze la un nivel, dela care să poată combate cu demnitate oprobiul ce o întimpină. Noi constatăm cu plăcere că, mai recent, a luat un furmos avânt spre direcțiuni, unde se întâlnește cu aprecierea și cu recunoștința publicului.

IV. Mijloacele pentru întreținerea presei bisericești.

La aparință aceasta e cea mai dificilă problemă. Dar numai la aparență, căci — unde e nevoia mai mare, acolo și forța trebuie să fie mai tare.

Câte lucruri, câte afaceri, câte condiții de viață și de disciplină, rămân uitate și neglijate, **dacă nu le reclamă cu înzistență nici o forță și nici o disciplină morală**. Iar îndată ce necesitatea s'a impus cu toată tăria, s'au realizat cu înlesnire cele mai grele lucruri și s'au rezolvit norocos cele mai dificile cauze și chestiuni. Spre confirmarea acestui adevăr am putea produce o mulțime de cazuri și de exemple, din ori-ce regim al esperințelor de viață și al datorințelor morale.

Presă Bisericească este o chestiune, care între impre-

jurările actuale și între condițiile avansate ale vieții creștinești și ale intereselor Bisericești, — nu se mai poate neglija. Se impune ca o necesitate absolută, de care trebuie să ținem samă și căreia trebuie să-i răspundem.

Dacă toate ramurile de activitate publică, socială și culturală; dacă toate eșazămintele cu rol și cu putere de conducere și de îndrumare în viața publică își au mijloacele lor proprii de propagandă, de muncă și de luptă — între cari, fără îndoială că cel mai tare și cel mai de efect este presa — așa nici Biserica nu se va mai putea consola cu nici un motiv și cu nici o împrejurare, dacă nu-și are, și dacă nu-și va avea presa, acărei nevoie este azi atât de simțită.

Mijloacele de întreținere, le va crea necesitatea, în măsura și în condițiile în cari presa, de care ne ocupăm în acest tratat și de care avem absolută nevoie, se va impune după felul și după calitățile ei indicate. — Așa:

1. **Pentru presa științifică-teologică**, care din punct de vedere al progresului științific, cu care preoțimea trebuie necondiționat să țină pași: **mijloacele de întreținere le va crea, va trebui să le creeze, însăș preoțimea.**

Nu se poate nici admite nici presupune, ca să fie vr'un preot, care să nu se respecteze pe sine, și să nu-și respecteze oficiul său pur spiritual prin faptul că, intrând în viață s-ar rustifica până la așa grad, că nici n-ar mai simți nevoia studiului permanent și consultarea neincetată a publicațiilor științifice și de specialitatea sa.

Dacă în acest punct bunăcredința noastră nu s-ar putea justifica în fața realității: rătăcirea ar erua o culpă, care, prin tolerarea situației, contribuie la denaturarea atribuțiilor ce-i revin unei clase ori unei tagme intelectuale și cu oficiu pur spiritual.

Revistele, ori presa de acest gen, trebuie deci să și-le impună însuși fiecare preot; iar celor ce nu și le impun însuși — să li-se impună.

Cu prețul abonamentului — fie considerat chiar ca **impozit cultural** — se vor putea întreține, se vor putea desvolta, în fiecare eparchie, câte o revistă de specialitate, ce va da preoțimei material ales, bun și bogat din regimul științelor teologice și al vieții bisericești.

2. **La presa pastorală și de propagandă** vom distinge două feluri de publicațiuni. Operele de literatură omiletică, apărute în volume spre desvoltarea studiului omiletic și spre îmbogățirea literaturii bisericești, și cele de popularizare, publicate, fie în broșuri fie prin revistele periodice. (Bibliotecile (broșurele) și revistele de propagandă).

Cele dinău, cari sunt mărturia laudabilului zăl al autorilor și mărturia jertfelor ce reclamă acest gen de activitate și de apostolat, fie pentru imbogățirea literaturii bisericești, fie pentru mântuirea susțetelor: fiind chestie de zăl și de ambiție individuală, la care nimenea nu poate fi obligat — **nu pot reclama, in mod obligător sprijinul, la care sunt indreptățite operele de propagandă și de popularizare scrise anume in acest scop.**

Presa de popularizare și de propagandă misionară însă, trebuie să fie necondiționat sprijinită atât de stăpânirea politică, cât și de cea bisericească.

Cum pentru alte scopuri de valoare relativă se jertfesc milioane, vistieria țării trebuie să aibă mijloace, nu numai suficiente, ci **chiar abondente** și pentru acest scop de absolută valoare morală, **pe care se razămă țaria țării și vitalitatea poporului.** Cu un sprinjin efectiv, și dat cu belsug din partea Statului, augmentat, unde va fi nevoie și posibil, și cu sprijinul bisericei, ne-am putea creea, in centre și in comunele mai de frunte, o preșă de propagandă puternică, care, in efectele sale, prin întărirea credinței și prin ridicarea moralului public, ar produce cea mai ideală operă de recunoștită pentru jertfe, și **cea mai bună chezeșie pentru întărirea țării și fericirea neamului.**

3. Presa Militantă și informativă fiind cea mai tare și cea mai indemânată armă a Bisericei și a luptătorilor săi pentru interesele ei de viață, **sub raportul tuturor referințelor politice, culturale, profesionale și economice etc.**: trebuie să fie sprijinită, susținută și dezvoltată cu toată puterea morală și cu jertfele preoțimeii întregi și ale credincioșilor cărturari.

La sprinjinirea și la întreținerea unei reviste de specialitate, de știință teologică și de viață Bisericească (in fiecare eparhie), precum și la sprinjinirea și întreținerea unui ziar militant al Bisericei și al preoțimeii (iarăș in fiecare eparhie) preoțimea poate și trebuie să se indatoreze însăș pe sine. La întreținerea celei din urmă va **contribui și intelectualitatea laică, precum și poporul cărturar, căștigat la abonamente prin propaganda intență a preotului.**

Două organe de publicitate — atâta cel puțin — unul teologic și unul politic bisericesc (clerical) trebuie să-și impună sie-și fiecare preot, care viețuește nu numai in corp, ci și **in spirit.**

Contribuția guvernelor la sprinjinirea astor fel de publicațiuni, și in special la sprinjinirea **presei clericale militante**, n' o putem nici reclama și n' o putem nici aștepta chiar și din simplul motiv, de a **ne putea păstra independența morală**

și de acțiune în anume chestiuni și în eventualele cazuri, când cu aceste arme va trebui să luptăm și să le îndreptăm în contra tuturor influințelor rele ori a tendințelor păgubitoare, cu cari, **poate chiar guvernele ar încerca să ne ispitească.**

4. (**Presă Oficială**) administrativă se impune și trebuie să se impună **în sarcina comunelor bisericești.** Esistența acestora e asigurată. Un motiv real, pe care se întemeiază pretenția celor în derpt a găsi și în organele de acest fel, oarecari orizonturi, o activitate și o apostolie de interes spiritual, dacă nu superioră, dar cel puțin egală cu rivna întrepinderei pentru interesele, de editare . . .

IN CONCLUZIE.

Presă fiind astăzi una dintre cele mai considerabile puteri, prin cari se îndrumă și se regulează viața publică, sub ori-ce raport de manifestare și de interese vitale, — presă, — ca mijloc de mediație spirituală și de propagandă culturală, ca creatoare a unității spirituale, a comuniunii cugetului și a opiniei publice: — fiind cel mai puternic factor al tuturor nuanțelor de luptă și de activitate publică, de inițiativă, de progres și de izbândă: trebuie că și Biserica, ca instituție culturală, cu probleme și cu misiune îndrumătoare, conducătoare și decizatoare în viața credincioșilor — să-i atribue rolul și importanța cuvenită și s-o aprecieze după puterea, după efectele și după valoarea ce o reprezintă în evoluția culturală a spiritului și în năzuințele acestuia către desăvârșire.

Presă și-a afirmat, își afirmă și-și demonstrează îndejuns valoarea și importanța ei în ori-ce regim de viață și de activitate publică — și în urmărire și în cel al vieții Bisericești.

Dacă străinii, și în special dușmanii Bisericii noastre, i-au recunoscut însemnătatea, importanța și puterea, și dacă ei au recunoscut și recunosc, că presă este cel mai de efect mijloc de luptă și de propagandă: trebuie, ca și Biserica noastră să-i atribue aceleași calități și trebuie să i-le știe aprecia în năzuințele și în luptele sale pentru îndreptarea moravurilor și pentru desăvârșirea vieții.

Chiar din aceste considerațiuni, Biserica noastră se și preocupă de chestia presei Bisericești. Congresul Asociației Clerului, ținut în Cernăuț la 24—26 August 1925 a și încercat să suleveze aceasta chestiune. — A făcut adecă un început, a devertat că, fără pregătiri temeinice, care, în urmărire și de astădată, nici n-a produs nici o rezoluție categorică.

Chestia a rămas nerezolvită, dar la suprafață, preocupând spiritele și așteptându-și deslegarea.

Tratatul de față n-are altă pretenție decât: a contribui la soluționarea acestei chestiuni, prin indigitarea mijloacelor, pe cari ni-am putea sprijini determinarea la acțiune și încrederea în succes.

Dacă n-avem experiență redacțională, etnică, științifică, gazetărească etc. — cum zice păr. P. Moșoaia, să nu descurajem și să nu dezertăm dela datoria ce ni-se impune atât de impetuos, căci doar **în luptă cu neajunsurile crește și se desvoltă puterea**. Ori, cel ce azi stă cu mâinile în sân, va fi oare mai tare, mai espert, mai abil și mai erudit mâne decât cel-ce astăzi se luptă cu cele mai mari greutăți și neajunsuri?

De aceea bine să ne însemnăm și să știm, că dacă nu ne vom grăbi să luăm și noi învățătura și indemn din râvna și din munca celor ce prin râvnă și prin muncă și mai ales prin încredere de sine ne trec pe dinainte și ne întrec — consecințele nu vor întârzia.

Noi bine știm, că calea succeselor — mai ales astăzi — nu prea e preșerată cu flori, printre cari a te plimba e atât de dulce și atât de suav. Ba afirmăm chiar, că în întreaga istorie nu găsim o epocă ori un veac, în care concurența, pe ori-ce țărîm, să fi fost vre-odată **atât de intensă, atât de disperată ca în prezent**, — și e vai de acela, care în drumul său către succes se va opri, ori se va da la o parte.

Cu presa bisericească stăm mai pe jos decât ori-care confesiune emancipată și decât ori care popor civilizată. Iar în fața acestei constatări rămâne adevărul că, **inzădar ridicăm școli și Biserici pompoase, dacă în acelaș timp neglijăm presa, care azi a devenit Amvonul public al masselor.**

*

În misiunea noastră pastorală și învățătorială, în activitatea noastră de educație religioasă și de propagandă morală, în tendența noastră de apărare și de conservare și în năzuința noastră către progres, vom avea deci nevoie de următoarea presă Bisericească, pe care, **acolo unde o avem deja, trebuie s-o susținem și s-o desvoltăm, iar acolo unde n'o avem, va trebui să ni-o creem.**

1. **Presă științifică-teologică și de viață bisericească**, fiind de interes instructiv, educativ și informativ pentru preoți, susținerea ei — dacă nu în fiecare eparhie, dar cel puțin în fiecare Mitropolie — **revine în sarcina preoției**, dela care nici un preot nu se putea scuti.

Obligativitatea sprijinirii cu jertfele proprii a acestor fel de publicațiuni se întemeiază pe conștiința și pe simțul de datorie a fiecărui preot de a-și îmbogăți științele și conoș-

misiune, activitate, tendința, năzuință
 de apărare și conservare
 progres

tințele teologice și de a cunoaște viața bisericească în toate manifestările ei.

2. Presa pastorală și de propagandă relig.-morală fiind, — după activitatea, după scopul și după efectele sale — de acelaș interes atât pentru Biserică cât și pentru Stat: **întreținerea și dezvoltarea ei, pe eparhii, în centre și chiar în unele parohii (Presa parohială) este de datoria Statului, sprijinită, unde va fi posibil, și de concursul Bisericii.**

3. Presa Militantă și informativă stând absolut numai în serviciul Bisericii și a întregii sale organizații, **va fi susținută — în fiecare Mitropolie — de preoțime, protejată de cel mai larg concurs al Bisericii și adevă al comunelor Bisericești și al credincioșilor cărturari.**

O atare presă nu va putea solicita sprijinul guvernului pentru motivul moral, de a-și păstra și susținea independența acțiunii într-o apărare liberă a intereselor de viață ale Bisericii și al organizației ei, față de ori-ce influință și de ori-ce ispită.

4. Presa Oficială (administrativă) și informativă, fiind de mare valoare pentru viața și pentru disciplina bisericească, este și va fi întreținută din partea Oficiilor parohiale, adevă a comunilor Bisericești.

„Organele Oficiale“ fiind impuse tuturor oficiilor parohiale, existența și întreținerea acestora poate fi asigurată.

*

Întru espunerea acestui tratat am fost sprijinit de un studiu particular, de o experiență bogată și de cunoașterea cu temeriu a împrejurărilor.

Îl dau ca contribuție la rezolvirea norocoască a chestiunii presei Bisericești, de care se preocupă atât Autoritățile noastre Bisericești, cât și corporațiunile noastre Clericale.

Chiroc, la 1 Noembrie 1925.

Pr. D. Voniga

preot și publicist.

SCRIERILE PREOTULUI D. VONIȚA

Studii:

1. Istorioare Biblice (1908).
2. Catechism (1909).
3. Credința și morala creștinească (1909).
4. Etica creștinească (1905).
5. Omiletica, Stud. oratoriei bisericești (1907).
6. Eșpunerea spiritismului (1898).
7. Din economia națională. (F. D. Simleu).
8. Activitatea pastorală a preotului (1925).

Predici:

9. Cuvântări pentru Dum. și sărbători (1903).
10. Cuvântări ocașionale (Paraneze 1908).
11. Cuvântări funebreale (1908).
12. Predica de pe munte (Predici) (ined).
13. Sărbători, păgânești (Predici) (ined).
14. Rugăciunea Domnească (Predici) (ined).

Conferințe. Tratatate:

15. Miserie, Boală, Crimă și Degenerare (1910).
16. Religia, Morala, și Cultura (ined).
17. Despre creșterea relig. mor. a copiilor (1907).
18. Cauzele rezultatului nemulțumitor al catihizării în școl. primare (1910).
19. Presa Bisericească (1925).

Poezii:

20. Dor și Jale (1895).

Ziare redactate:

21. „Lumina“, „Dreptatea“ și „Foaia de Duminecă“ „Controla“, „Revista Preoților“, „Banatul“ și „Luminătorul“ torul“.

În lucrare:

22. „Galeria Scriitorilor Bisericești“ și